

JAAR VAN HET NIEUWE VERHAAL

DAAN BORREL BIJ DE BEZIGE BIJ

Soms is liefde dit

Daan Borrel

Jaar van het
nieuwe verhaal

2020

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Copyright © 2020 Daan Borrel
Omslagontwerp Studio Floor Bijkersma
Foto auteur Simon Warmer
Vormgeving binnenwerk Perfect Service, Schoonhoven
Druk Bariet Ten Brink, Meppel
ISBN 978 94 031 7440 2
NUR 320

debezigebij.nl

Voor Roos, Ros, Roska.

‘Be aware of anything that you tell yourself often.’

Susan Sontag, *Reborn: Notebooks and Journals 1947-1963*

‘The story has to obey the truth, to represent it, like clothes represent the body. The closer the cut, the more pleasing the effect. Unclothed, the truth can be vulnerable, ungainly, shocking. Over-dressed it becomes a lie. For me, life’s difficulty has generally lain in the attempt to reconcile these two, like the child of divorce tries to reconcile its parents.’

Rachel Cusk, *Aftermath: On Marriage and Separation*

Proloog

1 augustus 2017

Het is half twee 's nachts, ik lig op de bank van Lou en kan niet slapen. Mijn billen zijn heet en opgezwollen, net als mijn ogen – het verdriet dringt zich vooralsnog alleen op die twee plekken naar buiten. Van buiten strompelen geluiden van vrachtwagens en andere machines die de straat van nieuw asfalt voorzien de kamer binnen, door de grijze gordijnen heen schijnt hun knipperende oranje licht op het plafond. Hartje zomer: de beste tijd voor wegwerkzaamheden.

Rond mijn hoofd zoemt al een uur een mug. Het valt me op dat mensen als ze ouder worden ieder jaar panischer reageren op al het vliegend ongedierte, als protest daartegen probeer ik ongeïnteresseerd te blijven liggen. Honden schijnen ook niks vervelends te doen als je ze niet in de ogen kijkt, als je ze láát. Misschien werkt het ook zo met mannen. Al moet je daar dan natuurlijk wel écht in geloven; dat ze geen gevaar vormen.

Als onderzoek voor een performance, schrijft ze in *Walk Through Walls*, leefde Marina Abramović een tijdje bij de Aboriginals in Australië, ver van de bewoonde wereld. De eerste twee maanden plakten er constant honderden vliegen aan haar lijf. Het opvallende was dat de vliegen alleen op haar zaten, niet op de Aboriginalvrouwen, waardoor Abramović wist dat het aan haar lag. Op een dag, na ongeveer twee maanden, vloegen de vliegen gezamenlijk van het ene op het andere moment

van haar lichaam af; ze verdwenen, schrijft Abramović, op het moment dat zij zich één voelde met de natuur en de situatie. Toen ze zich niet meer verzette. De vliegen keerden niet meer terug.

In feite ben ik net gedropt bij de Aboriginalvrouwen, de stalen Range Rover met de vlotte producer die me heeft afgezet verdwijnt steeds verder in de woestijn. De zwerm vliegen op mijn lijf creëert een hels suizend geluid. Doodslaan heeft geen zin. Niemand heeft liefdesverdriet ooit kunnen wegmeppen. Of zou dit nog geen liefdesverdriet heten, waardoor ik niet kan slapen, is het eerder een verdoofde toestand omdat ik het echt heb gedaan?

Ik ben weggegaan.

Drie dagen geleden reden Lou, Maria en ik naar Berlijn. Normaal gaan we in de zomer altijd op een lange vakantie, ook met Krisje erbij; met z'n viertjes vormen we een magisch kwartet: samen representeren we het hele palet aan menselijke eigenschappen, het is bijna kunstmatig, alsof ze ons in de fabriek zo hebben gedrukt en we dus echt bij elkaar horen, of nou ja: dat geloven we graag zelf. Maar Maria was deze lente al ver op vakantie geweest, Krisje ging lang met haar nieuwe geliefde weg, er was geen geld of tijd meer over, dus besloten Lou, Maria en ik spontaan nog tot een weekend Berlijn. We wisten allemaal niet of dat, het doorbreken van die oude rituelen, pijnlijk was of volwassen heette.

Het was bloedheet in de stad en onder de slaapkamer van ons luxeappartement dat vol stond met levensgrote boeddha's en Indonesische poppen zat een café waar de gasten tot na sluitingstijd luidruchtig hun levens overzagen. Op de tweede nacht ben ik uit het raam gaan hangen en heb ik in het Nederlands geschreeuwd dat ze nu godverdomme hun bekken moesten dichthouden. Alsof dat was waarom ik geen oog dichtdeed.

Wel weggaan, niet weggaan. Niet blijven, wel blijven.

Ik bezocht het weekend wel zo'n vijftig keer de wc. De meeste keren belandde ik daar omdat ik dacht dat ik moest poepen, maar als ik eenmaal op de bril zat pufte ik alleen hete scheten. Connie Palmen en Ischa Meijer poepten beiden in hun broek toen ze elkaar voor het eerst zagen, het was een voorteken van hun onvermijdelijke liefdesverbond. Met *I.M.* in mijn achterhoofd probeerde ik op alle Berlijnse brillen uit te vogelen of mijn darmen de boodschap 'blijf!' of 'ga weg!' uitzonden. Uitgeput en met een rood, verhit hoofd trok ik telkens de wc-deur achter me dicht. Niks lukt als je het te hard probeert.

Afgezien van die overspannen wc-bezoekjes was ik overdag prima te pruimen. Slechts één keer hadden we het expliciet over mijn relatie, op een terras op het dak van een garage waar Lou, altijd op de hoogte van de *places to be*, ons naartoe had geëscorteerd. We hadden lang gezocht naar een plekje – het leek alsof alle inwoners van de stad op deze horecalocatie waren afgekomen, als mieren op een eenzaam stukje appel op een verlaten grindpad – en onszelf uiteindelijk ergens aan een verhoogde picknicktafel tussen twee stellen in gewurmd, precies in de laatste zonnestrallen.

'Volgens mij wordt het tijd dat je voor jezelf kiest,' zei Maria ergens tussen witbier en Aperol Spritz door. Het was de fijnste zin die ik in tijden had gehoord, al wist ik niet welke 'jezelf' van mezelf precies de 'jezelf' was die zij bedoelde. Al is mijn vermoeden dat er één duidelijke 'mezelf' te vinden is misschien wel het grootste probleem – het gebruik van het woord 'mezelf' is de grootste grap die het denken met zichzelf uithaalt.

Op de derde dag zouden we terug naar huis rijden en was ik jarig. In de frisse ochtendzou bestelden we als Frühstück koffie met grote stukken kleffe appeltaart in een café om de hoek van onze Airbnb. Boven ons tafeltje suisdan wespen die Lou,

beïnvloed door het naderende afscheid van het weekend – als je toch weg moet, dan maar liever meteen – eerst nog beheerst maar later woest en geïrriteerd weg probeerde te wapperen.

Met de ramen van het minikoekblik wijd open en harde muziek aan reden we zonder veel te zeggen terug naar Amsterdam. Op de achterbank las ik op de iPad een recensie in de krant over een nieuwe televisieserie. In die serie, waar ik zelf ook aan was begonnen maar waar ik bij aflevering twee mee was gestopt, verlangt een vrouwelijke psycholoog van eind dertig naar seksuele activiteiten met haar cliënten. Ze begint hen zelfs te bespioneren na de therapie sessies. Aan het eind van iedere werkdag in de grote stad rijdt ze terug naar de buitenwijk waar ze samen met haar man in een degelijk vrijstaand huis woont. Ze vertelt hem niks over haar verlangens.

De woede van de recensente spatte van de digitale krantenpagina's af: door dit soort verhalen waren we straks weer terug bij af. Door dit soort series leek het alsof vrouwen nog steeds gedoemd waren om thuis te zitten wachten tot het geluk bij de voordeur zou aanbellen. Alsof we alleen maar konden verlangen, als vrouwen.

Maak een keuze vrouw, brieste de recensente. Ga lekker met allerlei mannelijke cliënten liggen neuken, of maak wat van je relatie.

Haar bovenlijf kroop uit de iPad, ze keek me woedend aan, en gaf me een ferme klap in mijn gezicht.

Houd op met dat gezeik en getob.

Jullie passen niet meer. Ga iets anders doen met je tijd.

Schok.

Voordat ik in de auto naar Berlijn stapte, was ik nog snel even naar yoga gegaan. Ik was net als alle vorige keren met mijn twijfel aangekomen, maar toen ik aan het einde van de les ontspannen op mijn meditatiekussentje zat, explodeerde mijn onderbuik haast. De boodschap was helder en duidelijk.

Ga weg. Het is oké.

Zo'n zelfde schok.

Maar toen ik na de les thuiskwam, had ik weer gedacht: weggaan bij iets goeds is geen optie.

Ik had de krant blijkbaar nodig om mijn hoofd te overtuigen.

In de 600 kilometers die volgden, bereidde ik in gedachten mijn uitmaakspeech voor. Ergens halverwege stopten we aan de rand van de snelweg om opnieuw verjaardagstaart te eten, ditmaal als avondmaal. Aangekomen bij het huis van Lou fietste ik stoïcijns met mijn weekendtas naar huis, vertelde de Ex dat het over was, huilde om de verjaardagstafel die hij zo zorgvuldig had gedekt, om mijn lievelingsborden met de blauwe verfstrepen, mijn favoriete fragiele wijnglaasjes, ik huilde nog harder om het cadeau op mijn bord dat ik nooit zou uitpakken, of misschien om het idee dat ik hém nooit meer geopend zou mogen zien omdat ik één zin had uitgesproken die niet in ons script paste, pakte mijn weekendtas met stoffige Berlijnkleren weer op en fietste verdoofd terug naar het huis van Lou.

Het lichtblauwe tweepersoonslaken dat ze over de zitkussens van haar bank heeft getrokken is te groot, de klamme stof die naar het wasmiddel ruikt dat we thuis ook gebruiken ligt verfrommeld tegen mijn warme rug. Ik ben 27 geworden en heb besloten dat ik het leven anders ga doen. En ik ga me niet laten opjuttten door die strontvliegen aan mijn lijf.

Winter

29 september 2018

dag 1

Het is nog geeneens half negen en ik heb nu al zin om iemand neer te knuppelen. De internationale trein van Arnhem naar Amsterdam zit propvol, ochtendspits. In het tweezitje naast me ramt een man van een jaar of vijftig met een verwaarloosbare kraag van haar op de onderkant van zijn schedel hard op het toetsenbord van zijn laptop. Wanneer er een Spaans meisje naast hem wil komen zitten, zegt hij dat de treinrit nog lang duurt en dat als ze een plekje voor haar alleen wil, er vast nog voldoende ruimte achter in de trein is.

‘Ik moet er bij het volgende station al uit,’ verontschuldigt het Spaanse meisje met het lange donkere glanzende haar zich terwijl ze met gebogen schouders naast hem plaatsneemt.

Hoe verder de trein wegrijdt bij Terborg, hoe lichter ik me voel. Wat een kloteweek. Ik had gehoopt veel te kunnen schrijven, om al mijn dagboeken van het laatste jaar terug te lezen en mijn waarheidsbevindingen samen te brengen tot een nieuw verhaal. Tot een nieuw narratief dat me vertelt hoe te verbinden, hoe intimiteit te vinden ná de Ex. Wat dacht ik nou? Dat ik dat even in één weekje in een huisje in de Achterhoek zou fiksen?

‘I make it real by putting it into words,’ schreef Virginia Woolf in haar autobiografische *Moments of Being* over háár inzichten. ‘It is only by putting it into words that I make it whole; this wholeness means that it has lost its power to hurt me; it gives me, perhaps because by doing so I take away the pain, a great delight to put the severed parts together.’

Woolf geloofde dat achter het dagelijkse leven, achter de schijn, een reëel ding zit dat alles met elkaar verbindt, dat ‘patroon achter de watten’ kon ze alleen bereiken door alle losse onderdelen bij elkaar te brengen in een verhaal.

Woolf geloofde ook dat je in één bloem – een sneeuwklolkje, een lelietje-van-dalen – het geheel kunt zien. Dat realiseerde ze zich toen ze zag dat een bloem onderdeel is van de aarde. Schok. Door dat besef zag ze pas het werkelijke wezen van de bloem: gedeeltelijk aarde, deels bloem.

Dat lijken op het eerste gezicht twee tegenovergestelde overtuigingen, en toch zijn ze volgens mij allebei waar: als alle losse onderdelen samen één zijn, dan moet in ieder object, ieder uur, elk moment ook het ongeschonden geheel, het verbindende patroon achter de watten zitten.

Vlak nadat het uitging met de Ex zei iemand: je hebt minimaal één jaar nodig om te helen van liefdesverdriet. Anders verdoezel je die open wond alleen maar met een vlug verbandje. Laat je verwonding in alle rust helen. Leg er behoedzaam takjes op. Blaas de vochtige verwonding met je warme adem geduldig droog. Je bent hard gevallen.

Ik ben nu een jaar en twee maanden verder, en het lijkt erop dat ik nog niet geheeld ben. De spanning in mijn lijf zorgt dat ik nog steeds niet alle lichamelijke bewegingen kan maken die ik zou willen maken. Ik ervaar nog steeds dezelfde eenzaamheid, schaamte en onzekerheid als in de periode samen met de Ex. Ik voel nog steeds dat ik veel intiemer zou kunnen leven. Dat

mijn verbindingsdrift zoveel malen groter is dan waar ik nu aan toegeef. Ik wist destijds dat in die gewelddadige beweging van weggaan iets belangrijks gebeurde, maar ik weet nog steeds niet waarom ik uit het oude verhaal moest stappen. Wat de waarheid is: waarom ik weg móést. Door te schrijven bleef ik door het verdriet heen constant een geruststellend symfonietje horen, ergens in de verte, een compositie die klopte en lonkte, een jaar later ben ik wel dichterbij, maar nog lang niet in de buurt van de bron.

Les nummer een, schrijft een van mijn lievelingsschrijvers: schrijf nooit over de zomer in de zomer. Schrijf over de zomer in de winter.

(Maar wat als ik daardoor nooit over de échte zomer schrijf, alleen maar over een idee ervan? En hoe weet je wanneer het voldoende winter is?)

Ik had me echt verheugd op het schrijven in de Achterhoek. Ik had verwacht dat die zwerm vliegen dan eindelijk van mijn lijf zou afvliegen.

Het kostte me vier dagen om alle dagboek aantekeningen, verspreid over een dik dagboek en nog zo'n vier andere opschrijfboekjes, over te schrijven op A5-papier, ze in chronologische volgorde te ordenen aan de muur en vervolgens over te typen in Word. Dat was best een leuk taakje, ware het niet dat het vrij warm was voor de ontluikende herfst, mijn PMS-week deze maand extra vroeg begon en ik mezelf opgesloten had in mijn vaders huis in een klein dorp in de Achterhoek. Van tevoren wist ik niet hoe dat huis erbij lag, dus ik had me verheugd op een tuin vol met blije, zich-niet-kisten-latende planten die de snikhete zomer moeiteloos hadden overleefd; zag mezelf al zitten met een kan koude limonade aan een witmarmeren tafeltje in de koele schaduw van een boom, herfstbriesje door mijn

haar, een tevreden hond aan mijn voeten. Ik had alle apps van mijn telefoon verwijderd, zodat het een heerlijke productieve tijd kon worden.

De werkelijkheid bleek wat tegen te vallen. Vanwege een storm eerder dat jaar waren alle bomen in de tuin omgezaagd. Her en der staken nog wat achtergebleven stammen uit de dorre grond. De rest van de begroeiing van de tuin was inmiddels ook vermorzeld door de zon. De hond zag ik sowieso amper, die lag of uitgeput op de gegoten vloer van het souterrain, of ergens buiten onder een bosje. Eigenlijk zagen we elkaar alleen wanneer we gingen wandelen op een zanderig, stoffig bospad om de hoek. Daar eindigden we telkens in een gevecht omdat zij de sloot in wilde, en ik dat niet toestond want dan zou ik haar moeten douchen. Dus snoerde ik haar op de heen- en terugweg zorgvuldig aan de lijn, als een duidelijk teken dat het feestje niet door zou gaan, en toch bleef zij iedere keer opstandig naast de sloot staan. Ik weet niet hoe hard je precies aan een riem mag trekken om een hond mee te krijgen, dus eindigde ons duel er steevast mee dat ik haar smekerig vroeg om alsjeblieft mee te komen, terwijl het zweet van mijn voorhoofd afdruppelde en tussen mijn oksels gutste omdat ik niet mijn luchtigste (lees: blootste) jurkje wilde aantrekken voor een wandeling door het dorp waar ik sowieso als buitenstaander al opviel. Straks kwamen ze me nog opzoeken thuis.

In de tuin voorzag ik de leegstaande vijver met de tuinslang van een laagje water zodat de hond daar in kon gaan liggen, maar daar bedankte ze vriendelijk voor. Of eigenlijk ging het weigeren gepaard met een bepaald soort arrogantie, als je het mij vraagt.

Een deel van mij wilde ook wel ongecontroleerd en onbezonnen in die sloot gaan liggen, maar ik deed dat toch ook niet? Ik was bang voor de consequenties. Misschien zou ik er nooit meer uitkomen.

Alle dagboek aantekeningen die ik tijdens het jaar verzameld had, bleken grotendeels zum Kotzen. Zo niet wat ik verwacht had. Zo gemaakt leuk, dramatisch en amateuristisch (al is een dagboek dat per definitie – elke dag kan je alleen als leek of hobbyïst tegemoet gaan – tenzij je van dat dagboek een verhaal maakt, dan kun je eindeloos schaven aan de dagen, kortom: de schrijver van het professionele dagboek is een leugenachtige amateur die pretendeert in een keer de juiste snit van een kleidingstuk te hebben, het is er zo een die nooit echt overdressed is maar ook niet naakt over straat durft).

Neem bijvoorbeeld deze fragmenten:

27 oktober 2017

Vanmorgen, toen ik het huis uit liep van de tweede man met wie ik seks had na de Ex, wilde ik midden op straat dolzinnig uitschreeuwen: ‘Lieve, lieve mensen, het lijkt god-ver-dom-me wel alsof alle vrijgezellen in de tussentijd op sekskursus zijn geweest!’

28 oktober 2017

Vandaag zei iemand dat het niet die anderen waren die ineens zulke stappen hadden gezet met hun bedkunsten, maar dat ik zelf veranderd was. Nou ja, ik weet het niet.

29 oktober 2017

Als het wel waar is, als alle vrijgezellen wél op een verplichte, geheime sekskursus van de overheid zijn geweest in de tijd dat ik in een relatie zat, dan hebben mannen daar leren kreunen. Bij een beetje tongzoen beginnen ze al zachtjes te zuchten en kreunen van genot. Net grote baby’s. Het is totaal nieuw voor mij. Het zou ook een soort genderspel kunnen zijn waar ik nog niks van weet.

Dit ben ik niet echt, dacht ik beschaamd en geërgerd bij het lezen van vrijwel elke aantekening. Zo plat. Zo naïef. Zo gregtig. Deze aantekeningen waren duidelijk niet goed genoeg voor

een nieuw verhaal. Deze hongerige, hebzuchtige, niet-kritische kant van mijzelf was niet goed genoeg. Ik had gehoopt dat teruglezend het nieuwe verhaal zich eindelijk zou etaleren, dat de dingen op hun pootjes terechtkwamen, dat de losse flodders vanzelfsprekend een geheel zouden vormen, zoals bij Woolf, dat ik zou snappen hoe ik voorgoed kon helen van die oude relatie, van het oude verhaal, hoe ik me in de toekomst wel moest verbinden. Maar mijn woorden brachten alleen maar afkeer omhoog.

Misschien is het gewoon nog niet winters genoeg.

‘Je moet je niet zo verzetten,’ had mijn Amerikaanse goeroe gezegd toen ik haar halverwege de eerste week in de Achterhoek paniekerig opbelde omdat niks lukte, geen zin goed genoeg voelde, en er niks was dat me kon afleiden. Geen mens, Facebook, Instagram of WhatsApp.

Ik vraag me af waarom ik haar toch mijn goeroe blijf noemen, want ze is geen echte goeroe, ze is een Hollandse vriendin van mijn moeder die inmiddels in Amerika woont en veel van astrologie weet. Laatst luisterde ik het bandje weer terug van de eerste astrologische lezing die ze me ooit gaf op mijn achttiende verjaardag: aan de hand van de stand van de sterren op het moment van mijn geboorte vertelde ze over mijn bestaan op deze wereld. Halverwege dat telefoongesprek was ze in huilen uitgebarsten. Zulke veelbelovende horoscopen zag ze maar weinig, zei ze. Het was duidelijk dat ik in mijn leven nieuwe verhalen zou kunnen creëren, dat ik iets kon communiceren – nee, het zou haar niets verbazen als ik boeken zou gaan schrijven, en daarnaast had ik de mogelijkheid om los te breken, ik kon zelfs vrij worden, ja wel pas in een latere levensfase, zo tegen de vijftig, zestig jaar, en ja, dat zou veel werk en geduld vergen uiteraard, maar met Venus in mijn Vissen en in mijn twaalfde huis had ik een sterke beschermengel die óók meehielp. Dat moest ik niet persoonlijk

opvatten, die engel had ik in vorige levens verdiend. En dan nog iets om over na te denken: ik was met een enorm liefdesvermogen naar de aarde gekomen; ik had een bovengemiddelde capaciteit om lief te hebben, daar moest ik wel een beetje verstandig mee omgaan, het niet zomaar naar iedere persoon toe wapperen, maar een groot cadeau, nou dat was het wel.

Destijds, net achttien jaar, waren het nogal overweldigende, ongrijpbare opdrachten maar in het tussenjaar, negen jaar later, kreeg ik een enorme behoefte aan dit soort vage maar enerverende boodschappen, dus was ik begonnen haar regelmatig te bellen. Half ironisch, half oprecht had ik haar een keer mijn goeroe genoemd bij Laurent, en nu kon ze niet meer zonder die term.

‘Wat je nu ervaart,’ zei de goeroe dus tijdens het telefoongesprek in de Achterhoek, ‘is juist het leven. Totale verveling. Totale onwetendheid. Dat kom je waarschijnlijk in je dagelijkse, stadse leventje niet veel tegen. Geef je eraan over.’ Haar stem klonk zoals altijd zalvend, ze bestrooide me met ‘darling’, ‘liefje’ en andere koosnaampjes. En toch voelde ik me gekrenkt en vernederd. Ik kende heus verveling. Had die zelfs tegen heug en meug geforceerd op strandvakanties. De goeroe vroeg me wat ik verwachtte van het leven. Elke dag feest? Elke maand een nieuw boek? Simpele verklaringen? Lachend antwoordde ik dat dit me wel wat leek, al was dit natuurlijk niet het juiste antwoord.

Volgens haar moest ik groot op een A4'tje

IK WEET HET NIET

schrijven en dit aan een muur of deur plakken waar ik vaak langsliep. Zodat ik er de hele dag aan herinnerd werd. Ik had met mijn ogen gerold, dat kon ze toch niet zien, maar bevestigend gelachen. Misschien zou ik het wel doen, antwoordde ik. ‘Echt doen hoor,’ zei ze nog. ‘En als die paniek je weer overvalt,

sla je je armen open en zeg je: God, ik weet niet hoe het moet, laat me álsjeblieft zien hoe het moet.’ Dan kwam het antwoord vanzelf naar me toe.

Ik had geantwoord dat ik niet in God geloofde.

‘Ja,’ had ze gezegd, ze klonk ineens erg vermoeid, ‘ik geloof ook niet in een man met een baard die daarboven de lakens uitdeelt. Maar God is zoveel meer dan dat.’

Omdat ik het antwoord te gemakkelijk en moeilijk tegelijkertijd vond, had ik nogmaals bevestigend gelachen. Dat doe ik altijd als ik het niet weet. Of als ik geen verantwoordelijkheid wil nemen voor de situatie. En als mannen een grap maken die ik niet grappig vind. Dus lach ik uiteindelijk driedubbel zoveel. Dat lijkt een vrolijke bedoening, maar schijn bedriegt. Het kost vooral energie.

Ik beloofde dat ik het A4'tje zou ophangen, God om hulp zou vragen met mijn onwetendheid, en hing opgelucht en teleurgesteld op. Opgelucht omdat het misschien toch wel allemaal minder erg was dan ik dacht, teleurgesteld omdat er geen redding bleek. Behalve God.

De conducteur roept in drie talen om dat het volgende station Utrecht Centraal is. Als hij bij de Franse versie van zijn aankondiging komt, wordt zijn stem extra hoog en zijn woorden zwierig. Ik stel me voor dat hij hier eerst tegenop zag toen hij werd aangenomen voor de baan, om de mededelingen ook in het Frans te doen – ‘*Mesdames et messieurs*’ – maar dat deze momentjes inmiddels een ontsnapping uit zijn dagelijkse leven zijn; hij is dan even een Fransoos.

De meeste passagiers stappen uit. Alleen de agressief ramrende typist en ik blijven over. Ik geef hem een nadrukkelijke schuine blik, om hem eraan te herinneren dat ik de scène met het Spaanse meisje van net heus niet ineens ben vergeten.